RUBOR ÎN OPERA VERGILIANĂ

Maria SUBI
Universitatea de Vest din Timişoara
maria_subi11@yahoo.com

Rubor in Virgil's Work

In his works, Virgil, a poet of a rare sensitivity, presents an idealised image of nature obtained by avoiding the cool colours and by depicting the visible world in warmer and brighter colors. This is why Price talks about "the warm glow of reds" (1883: 18), which shines through his descriptions and which is translated with the help of certain frequently used terms such as: *rŭbor,-ōris* 'red, redness'; *rŭber* (3) 'red, reddish, umber', *rŭbĭcundus* (3) 'ruddy'; *rŭbens,-ntis* 'red, crimson'; *rŭbĕo$_2$, rŭbŭi* 'to be red, to be ruddy'; *rŭbesco$_3$, rŭbŭi* 'to blush, to redden'. These terms are constantly associated with the colour purple (*murex*, *ostrum*, *purpura*) and with other valuable things (*aurum*, *gemmae* etc.) as an expression of luxury, elegance and opulence, elements that defined the Roman society of those times. At the same time, the words derived from *rubor* are used to limn the purple spring, the redness of the plain, of the fruits, of the flowers, the rose glow of the aurora or the vesperal shades. Furthermore, these lexemes can also be found in portrait descriptions where they serve as a representation of the facial colour determined by various feelings. We are refering to *rubor pudibundus* here, which reflects the red of desire as well as the red of eros, and which interferes with the pure white from Virgil's lines in order to configure, in a chromatic manner, the meeting between virgin and sexuality. Being open to many suggestions and symbols, red – described by *rubor* and members of the same word family (adjectives or verbs) – is artistically emphasised in a significant number of poetic depictions distinguished by the beauty, the freshness and the brilliance of their images, which impress with their marked pictorial quality.

Keywords: *rubor; red; purple; flowers; aurora; facial colour*

Poet «d'une rare délicatesse et d'une inégalable sensibilité» (Baran 1983: 350), Vergilius oferă, în versurile lui, o imagine idealizată a naturii, care se obține prin evitarea tonurilor reci şi prin prezentarea lumii vizibile în tonuri mai calde şi mai luminoase: "the genius of Vergil, in his picture of the universe, errs from the exact truth of nature by an excess of warm coloring. The poet's imagination, to that extent, idealizes the facts of nature by a warmer and brighter presentation of the visible world. His world stands to the real world as a portrait by Titian to the face of the human original" (Price 1883: 18). Îndrăgostit de lumină, artistul revarsă asupra tablourilor sale strălucirea intensă a roşului, "the warm glow of reds" (*ibidem*), fapt ce explică utilizarea – în paginile operei sale – a unui mare număr de vocabule din gama cromatică destinată să producă cel mai puternic efect asupra ochiului omenesc (vezi Price 1883: 19; cf. Schulbaum 1930-1931: 130).

În centrul acestor vocabule se află *rŭbor,-ōris* 'roşu, roşeală', un substantiv abstract derivat cu ajutorul sufixului *-or* (vezi Baran 1983: 369)[1], alături de care se rânduiesc adjectivele *rŭber* (3) 'roșu, roșiatic', *rŭbĭcundus* (3) 'roșcat, roșcovan'; participiul adjectivizat *rŭbens,-ntis* 'roșu, roșcat' și verbele *rŭbĕo$_2$*, *rŭbŭi* 'a fi roșu'; *rŭbesco$_3$*, *rŭbŭi* 'a se înroși'. Oprindu-ne, mai întâi la *rŭbor*, remarcăm (vezi Baran 1983: 370; cf. André 1949: 103) că el apare acompaniat, în creaţia poetului mantuan, de un determinant cu nuanţă locativă – *Tyrius* (3) –, care trimite spre o

[1] Sufixul acesta este frecvent întâlnit în perimetrul termenilor de culoare latini, între care se numără elemente lexicale precum *albor,-ōris* 'alb'; *candor,-ōris* 'alb strălucitor'; *fulgor,-ōris* 'lumină strălucitoare'; *līvor,-ōris* 'vinețeală'; *nĭgror,-ōris* 'negreală'; *pallor,-ōris* 'paloare, culoare galbenă'; *vĭror,-ōris* 'verde' etc. (vezi *ibidem*).

BDD-A26360 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

industrie de lux, introdusă la Roma în sec. I î.e.n. şi specializată în producerea unor materiale foarte scumpe, aşa cum erau cele vopsite cu purpură de Tyr, *Tyrii* ***rubores***: «L'industrie textile étaient devenue une industrie de luxe, presque indispensable. Introduite à Rome par les Grecs, au I-er siècle av.n.è., elle s'était développée rapidement, de sorte que sous l'Empire on produisait des quantités immenses d'étoffes très chères (surtout celles de couleur pourpre)», afirmă Neculai V. Baran, care menționează existența, pe teritoriul Italiei, a numeroși meșteri vopsitori – *flammarii*, *purpurarii* etc. (1983: 403). În contextul acesta – al unei adevărate arte a culorilor vestimentare, care constituia unul din rafinamentele societăţii romane[1] –, trebuie interpretat şi următorul pasaj vergilian, în care se face referire la lâna oilor, ce căpăta, odată vopsită cu purpură (*Tyrios incocta* ***rubores***), o nuanţă foarte apreciată şi îşi sporea astfel valoarea pe piaţă:

> *Nec minor usus erit, quamvis Milesia magno/ Vellera mutentur, Tyrios incocta* ***rubores*** (*G*., III, 306-307) „Folosul nu-i mărunt, măcar că lâna/ De pe nămăile milesiene,/ Cu purpură de Tir dacă-i vopsită,/ Cu preţ mai măricel o vinzi în piaţă" (trad. G.I.T.: 204).

Asocierea culorii roşii (*rubor, rubens, ruber*) cu purpura (*murice, ostro, purpura*) se iveşte, de altminteri, constant în paginile lui Vergilius – după cum se poate vedea într-unul din poemele sale pastorale:

> *Nec varios discet mentiri lana colores,/ Ipse sed in pratis aries jam suave* ***rubenti****/ Murice, jam croceo mutabit vellera luto,/ Sponte sua sandyx pascentis vestiet agnos*[2] (*B*., IV, 42-45) „Nu va mai şti să ne-amăgească lâna/ Cu feluri de culori, căci în livadă/ Îşi va schimba berbecul de la sine/ Coloarea miţelor, acum plăviţe,/ Acuma de o purpură suavă./ Iar la păşune mieii s-or învește/ În roşu focuriu" (trad. G.I.T.: 62).

La fel de semnificative sunt și sintagmele cuprinse în *Appendix Vergiliana:*

> *et acanthus/ Et rosa purpureum crescent pudibunda* ***ruborem*** (*Culex*, 395-396) „vor crește și acantul și îmbujoratul trandafir, de un roșu purpuriu" (trad. M. S.); *purpureoque* ***rubens*** *surgat iubar aureus ostro* (*Aetna*, 334) „soarele auriu se înalță arzător, cu strălucirea sa purpurie" (trad. M.S.); *tenui filo purpura* ***rubra*** *notat* (*De rosis nascentibus*, 25) „marchează cu un fir subțire de purpură roșie" (trad. M.S.)[3].

Secvență după secvență, feluritele ilustrații cromatice aduc mereu în prim-plan același însemn de nobleţe şi regalitate: purpura[4], care se conjugă frecvent cu aurul și pietrele prețioase. Juxtapunerea roșului purpuriu, a galben-auriului și a gemelor sclipitoare este extrem de sugestivă sub raport coloristic, reprezentând – în spațiul literaturii latine – o expresie a luxului, a eleganței și a opulenței, elemente definitorii pentru societatea romană a vremii (André 1949: 401):

---

[1] «Le raffinement de la société romaine se manifesta aussi par l'art de combiner les couleurs vestimentaires» (Baran 1983: 403).

[2] Legenda aceasta a vârstei de aur (*aurea aetas*), când lâna are capacitatea uimitoare de a-și schimba culoarea în mod natural, fără a avea nevoie de vopseli, poate fi pusă în legătură cu o credință populară – menționată și de Plinius Maior –, potrivit căreia, dacă oile ar consuma florile roșii de *sandyx* (pe care le amintește și Vergilius), lâna lor ar deveni roșie (apud Baran 1983: 404).

[3] Cf. și Seneca: *Iam viribus defecta: non idem vigor,/ Non ora tinguens nitida purpureus* ***rubor*** (*Phaedra*, 375-376) „Și vlaga-i e dusă; nici n-are puteri ca deunăzi,/ Nici roșul de purpur nu-i scaldă-n lumină obrajii" (I: 160).

[4] «Le symbole de la pourpre est également un insigne de noblesse et de royauté» (Pelletier-Michaud 2007: 31). Cf. Schulbaum 1930-1931: 130.

BDD-A26360 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

ipsique in puppibus auro/ Ductores longe effulgent ostroque decori (Vergilius, *Aen*., V, 132-133) „Sunt înşişi căpitanii sus la pupe:/ Împodobite-n purpură şi-n aur,/ Lucesc până departe-a' lor veşminte" (trad. G.I.T.: 226); *illos centeni quemque sequuntur/ Purpurei cristis juvenes auroque corusci* (Vergilius, *Aen*., IX, 162-163) „pe fiecare/ Din ei îi însoţeşte câte-o sută/ De tineri încoifaţi, cu creste-n purpur/ Şi cu veşminte strălucind în aur" (trad. G.I.T.: 435); *Coniunx modico nupta marito/ Non disposito clara monili/ Gestat pelagi dona* ***rubentis****,/ Nec gemmiferas detrahit aures/ Lapis Eoa lectus in unda,/ Nec Sidonio mollis aeno/ Repetita bibit lana* ***rubores****,/ Nec Maeonia distinguit acu/ Quae Phoebeis subditus euris/ Legit Eois Ser arboribus* (Seneca, *Hercules Oetaeus*, 658-667) „Soția nuntită cu om din mulțime,/ Nu poartă-n colane lucindele perle/ Crescute-n talazul cel roșu al mării/ Și nici nu-i apasă urechea smaralde/ Culese cu trudă din valul eoic./ Nici lâna cea moale muiată adesea/ În vase de-aramă nu se-mpurpurează./ Nici n-are brodate cu acul meonic/ Mătasa culeasă din arbori eoici/ De serii ce-nfruntă și sori și furtună" (II: 122); *Sed en, patescunt regiae fastigia:/ Reclinis ipsa sedis auratae toro/ Solitos amictus mente non sana abnuit./ Removete, famulae, purpura atque auro inlitas/ Vestes, procul sit muricis Tyrii* ***rubor****,/ Quae fila ramis ultimi Seres legunt:/ Brevis expeditos zona constringat sinus,/ Cervix monili vacua, nec niveus lapis/ Deducat auris, Indici donum maris;/ Odore crinis sparsus Assyrio vacet* (Seneca, *Phaedra*, 384-393) „Dar iată, palatul regesc se deschide și Phaedra/ Întinsă pe pat în iatacul ce scapără-n aur/ Cu mâna bolnavă refuză vestmântul său zilnic./ Ascundeți-mi vestmântul de purpură și d-aur,/ Să stea cât mai departe a scoicilor roșeață/ Și firele pe care le-adună Seri din ramuri./ Un voal subțire numai să-mi strângă lesne sânii,/ Nu voi la gât șiraguri, nici la ureche perle/ Care și-au strâns lucirea din marea indiană./ Nici nu-mi stropiți cosița-n miresme siriene" (I: 161).

Pe de altă parte, descrierea – în spațiul epopeii vergiliene – a echipamentului de luptă al tinerilor războinici valorifică stilistic contrastul ce se stabilește între aurul armelor, al platoșei sau al coifului și „penetul roșu" al acestuia, roșu ce adaugă o notă vie și caldă imaginilor:

maculis quem Thracius albis/ Portat equus cristaque tegit galea aurea ***rubra*** (*Aen*., IX, 49-50) „un sirep îl poartă,/ Din Tracia, pe trup cu benghiuri albe./ Iar coiful, care capul îi fereşte,/ E tot din aur, cu penetul roşu" (trad. G.I.T.: 429); *Vidisti quo Turnus equo, quibus ibat in armis/ Aureus: ipsum illum clipeum cristasque* ***rubentes****/ Excipiam sorti* (*Aen*., IX, 269-271) „Văzuşi tu calu-ncălecat de Turnus/ Şi armele-i în aur ferecate?/ Ei bine, voi feri de zaruri calul,/ Faimosu-i scut, canaful lui cel roşu" (trad. G.I.T.: 440-441); *Ardet apex capiti cristisque a vertice flamma/ Funditur et vastos umbo vomit aureus ignes:/ Non secus ac liquida si quando nocte cometae/ Sanguinei lugubre* ***rubent*** (*Aen*., X, 270-273) „Pe capul lui Enea coiful luce/ Şi de pe creştet flacără răspânde,/ Iar scutul cel de aur varsă pară/ Pân'hăt departe, cum, în nopţi senine,/ Împrăştie lumina lor lugubră/ Comete roşii" (trad. G.I.T.: 487-488); *Ipse dehinc auro squalentem alboque orichalco/ Circumdat loricam umeris; simul aptat habendo/ Ensemque clipeumque et* ***rubrae*** *cornua cristae,/ Ensem, quem Dauno ignipotens deus ipse parenti/ Fecerat et Stygia candentem tinxerat unda* (*Aen*., XII, 87-91) „Apoi îşi pune platoşa pe umeri,/ Cu aur şi-oricalc înscorţoşată,/ Îşi potriveşte la-ndemână spada,/ Ia scutul, coiful cu penetul roşu./ Iar spada-i a părintelui său Daunus:/ Al focului Stăpân i-o meşterise,/ Tăişul alb în stigic val călindu-l" (trad. G.I.T.: 585).

În nuanțe la fel de vii și expresive, Vergilius zugrăvește primăvara împurpurată, roșul câmpiei sau al poamelor – totul evocat cu ajutorul termenilor din familia lui *rŭbor* (*rŭber*, *rŭbens*, *rŭbĭcundus*, *rŭbesco*$_3$, *rŭbĕo*$_2$), dar și al altor termeni, apropiați semantic (*ignis*, *minium*, *ostrum*, *pudibundus*, *punicus*, *purpureus*, *rosa*, *rutilo*$_1$, *rutilus*, *rosa*, *sanguineus* etc.):

BDD-A26360 © 2016 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

Molli paulatim flavescet campus arista/ Incultisque ***rubens*** *pendebit sentibus uva/ Et durae quercus sudabunt roscida mella* (*B*., IV, 28-30) „Treptat se va îngălbeni câmpia/ De fragedele-i spice; atârna-va/ Aprinsa poamă-n tufele zbârlite./ Vânjoși, stejarii lepăda-vor picuri/ De rourată miere" (trad. G.I.T.: 61); *Pan deus Arcadiae venit, quem vidimus ipsi/ Sanguineis ebuli bacis minioque* ***rubentem*** (*B*., X, 26-27) „Și Pan venit-a, zeul din Arcadia./ Eu însumi l-am văzut, spoit pe față/ Cu bozul sângeriu și cu cinabru" (trad. G.I. T., p. 100); *At* ***rubicunda*** *Ceres medio succiditur aestu* (*G*., I, 297) „Când vipia e-n toi, bălana holdă/ S-o seceri" (trad. G.I.T.: 144); *Et saepe alterius ramos impune videmus/ Vertere in alterius, mutatamque insita mala/ Ferre pirum et prunis lapidosa* ***rubescere*** *corna* (*G*., II, 32-34) „Adesea suntem martori/ Că pomu-și schimbă-a crengilor podoabă/ Nepăgubind: luând altă fire, părul/ Rodește-acuma mere altoite/ Și-n pruni se pârguiesc pietroase coarne" (trad. G.I.T.: 157); *Optima vinetis satio, cum vere* ***rubenti****/ Candida venit avis* (*G*., II, 319-320) „Răstimpul cel mai bun să semeni via/ În primăvara purpurată fi-va,/ Când se întoarce pasărea cea albă" (trad. G.I.T.: 174); *Hoc geritur Zephyris primum impellentibus undas,/ Ante novis* ***rubeant*** *quam prata coloribus, ante/ Garrula quam tignis nidum suspendat hirundo* (*G*., IV, 305-307) „Să faceți asta/ Când zéfirii purced să miște valul,/ Nainte de-a se smălțui câmpia/ Cu noi și noi culori, în primăvară,/ Nainte ca limbuta rândunică/ Prin streșini să-și anine cuibușorul" (trad. G.I.T.: 235-236).

Culoarea întruchipată în fragede învelișuri florale îl atrage în mod deosebit pe artistul mantuan, în ale cărui versuri ne întâmpină deopotrivă împurpuratul hiacint (***rubens*** *hyacinthus*) și trandafirul sângeriu (*rutilaverat*, *igne*, *rutili*, *punica*, ***rubore***), cu întreaga lui splendoare efemeră:

Haec, modo quae toto rutilaverat igne comarum,/ Pallida conlapsis deseritur foliis./ Mirabar celerem fugitiva aetate rapinam,/ Et dum nascuntur consenuisse rosas./ Ecce et defluxit rutili coma punica floris/ Dum loquor, et tellus tecta ***rubore*** *micat./ Tot species tantosque ortus variosque novatus/ Una dies aperit, conficit ipsa dies* (*Appendix Vergiliana*, *De rosis nascentibus*, 32-39) „Trandafirul, care strălucise cu toată roșeața foilor sale, este palid acum și părăsit de petalele căzute. Mă minunam ce iute ni se fură clipa cea repede și cum trandafirii abia răsar și s-au și ofilit: iată că, chiar în timp ce vorbesc, capetele de purpură ale florilor sângerii s-au aplecat în jos, iar pământul sclipește, îmbrăcându-se în roșul lor. Atâtea forme, atâtea începuturi și felurite prefaceri aduce la lumină o zi și aceeași zi le și nimicește!" (trad. M.S.); *Et me Phoebus amat; Phoebo sua semper apud me/ Munera sunt, lauri et suave* ***rubens*** *hyacinthus* (*B*., III, 62-63) „Un zeu mă îndrăgește și pe mine:/ Apolo. Are-Apolo-a sale ofrande/ La mine totdeauna: hiacintul,/ Ce galeș se împúrpură, și laurul" (trad. G.I.T.: 54).

O „nesfârșită desfătare" vizuală se iscă alteori din contemplarea unor veritabile explozii vegetale:

Hic et acanthus/ Et rosa purpureum crescent pudibunda ***ruborem****,/ Et violae omne genus; hic est et Spartica myrtus/ Atque hyacinthos et hic Cilici crocus editus arvo,/ Laurus item Phoebi decus ingens, hic rhododaphne/ Liliaque et roris non avia cura marini* (*Appendix Vergiliana*, *Culex*, 395-403) „Acolo vor crește și acantul și trandafirul îmbujorat, de un roșu purpuriu și violetele de tot felul; acolo – și mirtul din Sparta și iacintul și șofranul răsărit pe câmpiile din Cilicia; tot acolo, și laurul, nobila podoabă a lui Phoebus; acolo, și leandrul și crinii și rozmarinul, care-și are un loc statornicit în grădinile noastre" (trad. M.S.).

Un pasaj similar evocă universul multicolor în care-și desfășoară munca harnicele albine:

BDD-A26360 © 2016 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

At fessae multa referunt se nocte minores,/ Crura thymo plenae; pascuntur et arbuta passim/ Et glaucas salices casiamque crocumque ***rubentem****/ Et pinguem tiliam et ferrugineos hyacinthos* (Vergilius, *G*., IV, 180-183) „Istovite,/ Cu picioruşele de cimbru pline,/ Se-ntorc acasă cele tinerele/ În toiul nopții. Ziua pigulit-au/ Ici-colo câte-un pic: siminichie,/ Și pomișori, și sălciișul verde,/ Șofranul focuriu, și teiul darnic,/ Și-ntunecatul stânjenel" (trad. G.I.T.: 229).

Îmbujoratul trandafir sau șofranul „focuriu" se împletesc cu o sumedenie de alte nuanțe vegetale în aceste două descrieri, care, în cuprinsul lor, „adună atâta floare" (Ecat. Teodorescu 1957: 149), încât simpla enumerare a fitonimelor creează o „trâmbă de vedenii" policrome, fermecătoare „pentru văzul uimit" (vezi și Subi 2004: 214).

De la șiragurile de flori și puzderia lor de culori, privirea lui Vergilius se îndreaptă, apoi, spre spațiul celest, unde înregistrează văzduhul înroșit sau soarele scânteietor, reflectat în marea purpurie, lumina cometelor roșii ori aprinsele nuanțe vesperale:

purpureoque ***rubens*** *surgat iubar aureus ostro* (*Appendix Vergiliana*, *Aetna*, 334) „soarele auriu se înalță arzător, cu strălucirea sa purpurie" (trad. M.S.); *Nosque ubi primus equis Oriens adflavit anhelis/ Illic sera* ***rubens*** *accendit lumina Vesper* (*G*., I, 250-251) „Iar când la noi iveşte-se Zorilă,/ Pe calu-i gâfâind, acolo-i seară:/ Pe ceruri se aprind fânare roşii" (trad. G.I.T.: 141); *Quinque tenent caelum zonae: quarum una corusco/ Semper sole* ***rubens*** *et torrida semper ab igni* (*G*., I, 233-234) „În zone cinci se desfăşoară bolta:/ Scânteietorul soare o-nroşeşte/ Mereu pe una, ce-i mereu fierbinte/ De-arzimea lui" (trad. G.I.T.: 140); *Sol pallentis haud umquam discutit umbras,/ Nec cum invectus equis altum petit aethera, nec cum/ Praecipitem Oceani* ***rubro*** *lavit aequore currum* (*G*., III, 357-359) „Zadarnic soarele se străduieşte/ Să risipească palidele umbre:/ Şi când, purtat de telegari, se-ndreaptă/ Spre naltul cerului, şi când îşi scaldă/ Grăbitul car în marea purpurie" (trad. G.I.T.: 207); *Non secus ac liquida si quando nocte cometae/ Sanguinei lugubre* ***rubent*** *aut Sirius ardor;/ Ille sitim morbosque ferens mortalibus aegris/ Nascitur et laevo contristat lumine caelum* (*Aen*., X, 272-275) „cum, în nopţi senine,/ Împrăştie lumina lor lugubră/ Comete roşii sau aprinsul Sirius/ Cel ce, ivindu-se, aduce sete/ Şi boli la bieţii oameni, şi mâhneşte,/ Cu blestemata lui lumină, cerul" (trad. G.I.T.: 487-488); *Namque volans* ***rubra*** *fulvus Iovis ales in aethra/ Litoreas agitabat aves* (*Aen*., XII, 247-248) „Căci un vultùr roşcat, tăind văzduhul/ Cel înroşit, stârnise nişte paseri/ Pe ţărm" (trad. G.I.T.: 594).

Un alt tablou, înzestrat cu o extraordinară putere de sugestie, zugrăvește, în tușe delicate, strălucirea trandafirie a momentului auroral, când tonurile răsăritului de zi și tonurile florilor se contopesc fluid și armonic:

Ambigeres raperetne rosis Aurora ***ruborem****/ An daret et flores tingeret orta dies./ Ros unus, color unus, et unum mane duorum:/ Sideris et floris nam domina una Venus [...]./ Communis Paphie dea sideris et dea floris/ Praecipit unius muricis esse habitum* (*Appendix Vergiliana*, *De rosis nascentibus*, 14-17, 20-21) „Te-ai putea întreba dacă Aurora își ia roșeața de la trandafiri sau dacă răsăritul de zi le dăruiește lor roșeața și le colorează florile. Aceeași rouă, același colorit și aceiași zori, căci aceeași Venus este stăpâna cerului și a florilor [...]. Pafiana zeiță – a cerului și a florilor deopotrivă – le-a hotărât același veșmânt de purpură" (trad. M.S.).

Comentând asemenea imagini, Sophie Sculbaum stabilește analogii între „împurpuratele" pasteluri vergiliene și pictura impresionistă: «Certains tableaux que le poète a nuancé de la couleur rouge, ont un tel souffle de modernisme qu'un impressionniste, sans hésitation, pourrait les signer de son nom» (1930-1931: 130).

BDD-A26360 © 2016 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

În termeni la fel de elogioși, Neculai V. Baran analizează diversele «transpositions colorées et lumineuses» (1983: 380), ce redau frumusețea zorilor – laitmotiv curent în limbajul poeziei din toate timpurile: «La splendeur d'un lever du soleil a depuis toujours émerveillé les poètes jusqu'à l'extase» (Baran 1983: 354). Extazul este, în acest caz, de ordin cromatic și este tradus de Vergilius sub forma unor priveliști magnifice, care îmbină o varietate «d'images visuelles, auditives et motrices» (*ibidem*). Iat-o, așadar, pe Aurora, cu trandafiriile ei cosițe (*crinibus [...] roseis*), ce străbate cerul într-un car profiriu (*in roseis [...] bigis; puniceis [...] rotis*) și face să se rumenească (*rubescebat, rubebit*) văzduhul și marea (vezi Baran 1983: 354). Sunt doar câteva versuri, colorate de prezența unor cuvinte cu relief plastic, dar rezultatul lor este «un admirable tableau pictural» – *ut pictura poesis* (Horatius, *A.P.*, 361) –, în care roșul (*rubesco*$_3$, *rubeo*$_2$, *puniceus*) și trandafiriul (*roseus*) predomină (Baran 1983: 375):

> *Jamque* ***rubescebat*** *stellis Aurora fugatis* (*Aen*., III, 521) „De pe ceruri,/ Gonind ai nopții aştri, Aurora-şi/ Înfiripa lucoarea" (trad. G.I.T.: 156); *Jamque* ***rubescebat*** *radiis mare et aethere ab alto/ Aurora in roseis fulgebat lutea bigis* (*Aen*., VII, 25-26) „Se rumenea de raze marea; dinspre/ Tării, aurie, Aurora luce-n/ Tandafiriu-i car" (trad. G.I.T.: 330); *crastina caelo/ Puniceis invecta rotis Aurora* ***rubebit*** (*Aen*., XII, 76-77) „mâne zorii/ Trandafirii văzduhul rumeni-l-vor" (trad. G.I.T.: 585); *Igneus aetherias iam sol penetrabat in arces/ Candidaque aurato quatiebat lumina curru,/ Crinibus et roseis tenebras Aurora*[1] *fugarat* (*Appendix Vergiliana*, *Culex*, 42-44) „Soarele focuriu tocmai pătrundea în cetățuia văzduhului și reflecta o lumină albă strălucitoare din carul său aurit, iar Aurora cu plete rozii pusese pe fugă negurile nopții" (trad. M.S.).

Termen dilect în poezia vergiliană, integrat într-o foarte numeroasă familie sinonimică[2], *rubor* nu este prezent doar în sfera peisagistică sau în sfera „scumpătăților", ci și în sfera portretistică, unde este întrebuințat pentru a desemna 'roşeaţa feţei, cauzată de ruşine sau pudoare' și apoi, 'ruşinea' însăşi (Ernout & Meillet 2001: 578)[3]. Asistăm deci, după cum remarcă J. André (1949: 77), la o trecere gradată de la ideea de culoare («rougeur») la culoarea relaționată cu un sentiment («rouge du visage amené par la honte ou la pudeur») și, în cele din urmă, la sentimentul însuși – «honte» (Ernout & Meillet 2001: 578). Derivatul cu sufixul *-or* dobândeşte astfel un sens figurat, acela de «extériorisation de certains états d'âme» (Baran 1983: 370) – exteriorizare, sub forma coloritului facial, a unor stări sufleteşti (vezi și André 1949: 77). Sub semnul lui *rubor* stă portretul Laviniei, zugrăvit de Vergilius în tuşe de un roşu viu (*flagrantes*, *ignem*, *rubor*, *calefacta*, *sanguineo*, *ostro*, *rubent*, *rosa)*, *care dau plasticitate și forță expresivă tabloului:*

> *Accepit vocem lacrimis Lavinia matris/ Flagrantes perfusa genas; cui plurimus ignem/ Subjecit* ***rubor*** *et calefacta per ora cucurrit./ Indum sanguineo veluti violaverit ostro/ Si quis ebur, aut mixta* ***rubent*** *ibi lilia multa/ Alba rosa: tales virgo dabat ore colores* (*Aeneis*, XII, 64-69) „Lavinia aude vorba mamei:/ Obrajii-aprinşi îi râură de lacrimi,/ Sfiala îi împurpură făptura/ Şi-nfierbântând-o,-i curge-n mădulare./ Aşa se-ntâmplă dacă fildeş indic/ Cu purpur cineva îl umezeşte;/ Sau când, pe câmpul plin cu crini ca neaua,/ S-amestecă belşug de roşii roze:/ La fel de roşu e şi chipul fetei" (trad. G.I.T.: 584).

---

[1] Cf. *Tempore item certo roseam Matuta per oras/ Aetheris auroram differt et lumina pandit* (Lucretius, V, 656-657) „Cum de, apoi, la un timp anumit, dimineața revarsă/ Zori rumenii și lumină pe-ntinsa eterică zare?" (p. 200).

[2] Baran vorbește de peste 50 de termeni, care constituie familia sinonimică a culorii roșii (1983: 373).

[3] Asociat (vezi André 1949: 77; Baran 1983: 370) cu diverse epitete cromatice (*aureus, coruscus, flammeus, igneus, micans, puniceus, purpureus, roseus, rutilus, sanguineus, splendens, Tyrius*), *rubor* își dovedește capacitatea de a exprima – în limbajul poetic – toate tonalitățile de roșu (André 1949: 77).

BDD-A26360 © 2016 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

Vocabularul cromatic, foarte bogat, din cuprinsul acestor şase versuri (Baran 1983: 356), serveşte descrierii unui moment de mare tensiune lăuntrică pentru eroina vergiliană, a cărei figură devine o reflectare a simțămintelor sale, «écho de son état d'esprit» (*ibidem*: 355). «Sa physionomie est rendue par deux aspects physiques caractéristiques à de telles occasions: ses joues enflammées (*flagrantes genas*), ses yeux en larmes (*lacrimis perfusa*) constituent la preuve d'une intense émotion qu'elle ne peut maîtriser» (Baran 1983: 355). Marcată, așadar, la nivel fizic, de obrajii în flăcări şi ochii înlăcrimați – semne ale unei vii emoţii –, fizionomia feciorelnică a Laviniei trădează o tulburare violentă, «trouble intérieur» (*ibidem*), care se răsfrânge în roşeaţa aprinsă a feţei (*plurimus ignem/ Subjecit* ***rubor*** *et calefacta per ora cucurrit*). Odată descrisă carnaţia obrajilor, «la carnation des joues» (Pelletier-Michaud 2007: 115), poetul recurge – pentru a concretiza ***rubor*** *pudibundus* – la două splendide comparaţii, «uniques dans toute l'*Énéide*» (vezi Baran 1983: 356):

> *Indum* ***sanguineo*** *veluti violaverit* ***ostro****/ Si quis ebur, aut mixta* ***rubent*** *ibi lilia multa/ Alba* ***rosa****: tales virgo dabat ore colores* (*Aeneis*, XII, 67-69) „Aşa se-ntâmplă dacă fildeş indic/ Cu purpur cineva îl umezește;/ Sau când, pe câmpul plin cu crini ca neaua,/ S-amestecă belşug de roşii roze:/ La fel de roşu e şi chipul fetei" (trad. G.I.T.: 584).

Amintind efectul dat de purpura sângerie pe fildeşul alb sau efectul trandafirilor rubinii pe un câmp de crini ca zăpada, roşul ce inundă obrajii fiicei lui Latinus are, potrivit Lydiei Pelletier-Michaud, o semnificaţie aparte: «Alors que la blancheur [...] symbolise la virginité, l'absence de sexualité, le rouge marque l'éveil sexuel, révélant qu'une personne n'ignore pas cette réalité, mais sans pour autant avoir perdu toute innocence, de sorte qu'une allusion érotique éveille sa pudeur» (2007: 115). Prin urmare, *rubor* sugerează – în opoziţie cu albul virginal – trezirea la sexualitate, dar şi faptul că, deşi conştientă de această nouă realitate, „copila cea de crai" nu şi-a pierdut întreaga inocenţă și reacționează puternic la orice aluzie erotică. Strâns legată de ideea de pudoare, roşeaţa care-i cuprinde faţa (*plurimus ignem/ Subjecit* ***rubor***) confirmă castitatea ei – «physique ou morale» (Pelletier-Michaud 2007: 116) – şi constituie unul dintre farmecele candide ale personajului feminin. «Virgile analyse le portrait [...] de Lavinie en fin psychologue, dans les moindres détails [...]. Sa démarche suit un processus normal, évolutif, pareille à une toile en couleurs vives, minutieusement peinte», iar terminologia cromatică folosită, în care culoarea roșie «est prédominante», «contribue pleinement à la réussite du tableau» (Baran 1983: 356).

Accentuat ca un element esențial în portretul Laviniei (unde îndeplinește, în mod semnificativ, rolul de subiect), substantivul *rubor* poate fi întâlnit și în *Appendix Vergiliana* – de astă dată, cu referire la Scylla, fiica lui Nisus, regele Megarei, care, îndrăgostită fiind de vrăjmașul tatălui ei, Minos, regele Cretei, se luptă cu propriile ei emoții, căutând să controleze *virgineum* ***ruborem***:

> *Nullus in ore* ***rubor****: ubi enim* ***rubor****, obstat amori* (*Ciris*, 176) „Nici pic de roșeață pe chipul său, căci sfiala pune piedici iubirii" (trad. M.S.).

Consacrat în reprezentările faciale, același cromonim, *rubor*, se aliază cu verbul *rŭbĕo*$_2$, pentru a caracteriza – printr-o extensie poetică – şi faţa astrului nocturn. În consecință, Luna, personificată în versurile mantuanului (*aurea Phoebe*), își transformă auriul – culoarea tipică

BDD-A26360 © 2016 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

stării sale normale – într-o roșeață delicată (*virgineum suffuderit ore* ***ruborem***, ***rubet***), prevestind, prin schimbarea sa de colorit, anumite fenomene atmosferice (André 1949: 337)[1]:

> *Luna revertentes cum primum colligit ignes,/ Si nigrum obscuro comprenderit aëra cornu,/ Maximus agricolis pelagoque parabitur imber./ At si virgineum suffuderit ore* ***ruborem****,/ Ventus erit: vento semper* ***rubet*** *aurea Phoebe* (*G*., I, 427-431) „Când luna îşi adună iarăşi jarul/ Întoarsei străluciri, de-mbrăţişează/ Cu coarnele umbrite-un negru nour,/ Atunci grozave ploi îi ameninţă/ Pe truditorii-n ţarini şi pe mare./ Dar dacă se va răspândi pe chipu-i/ Roşeaţă feciorelnică, fii sigur/ Că fi-va vânt: de vânt roşeşte Phoebe,/ Copila cea bălaie, totdeauna" (trad. G.I.T.: 151).

Culoarea pudorii, care definește, la Vergilius, statutul virginal (***virgineum*** *suffuderit ore* ***ruborem***)[2], reprezintă, de altminteri, o constantă cromatică în portretistica scriitorilor latini. Ovidius, bunăoară, atribuie adesea această culoare – redată prin *rubor* sau alți termeni aparținând câmpului său semantic (*erubuit*, *pudor*, *pudenda*, *erubuisse*, *purpureus*) – unor chipuri feciorelnice, iar efectul pictural este absolut remarcabil:

> ***Erubuit****. „Decet alba quidem* ***pudor***[3] *ora"* (*Amores*, I, 8, 35) „Fata roşi. «Îţi stă bine sfiala pe faţa ta albă»" (p. 20); *Latmius Endymion non est tibi, Luna,* ***rubori****,/ Nec Cephalus roseae praeda* ***pudenda*** *deae* (*Ars am*., III, 83-84) „Nu roși, Phoebe, că pe Endymion l-ai iubit pe-acel munte;/ Nici tu, zeiță din zori, că pe Kephalos răpiși" (p. 208); *Quid* ***pudor*** *ante subit? nam, sicut in aede Dianae,/ Suspicor ingenuas* ***erubuisse*** *genas* (*Heroides*, XX, 5-6) „Ce sfiiciune, primind-o, te-a prins? Ca şi-n templul Dianei,/ Chipul tău neprihănit s-a-mbujorat, bănuiesc" (p. 143); *Saepe pater dixit: „Generum mihi, filia, debes,"/ Saepe pater dixit: „Debes mihi, nata, nepotes";/ Illa velut crimen taedas exosa iugales/ Pulchra verecundo suffuderat ora* ***rubore****/ Inque patris blandis haerens cervice lacertis/ „Da mihi perpetua, genitor carissime," dixit/ „Virginitate frui! dedit hoc pater ante Dianae."* (*Met*., I, 481-487) „Tatăl ades îi spunea: «Mi-eşti datoare un ginere, fată;/ Îmi datorezi și nepoți, fata mea», îi spunea el adesea./ Ea însă torța de nuntă urând, ca pe-o fărădelege,/ Chipul frumos de rușine i se-mbujora și în brațe/ Gâtu-i prindea, dezmierdându-l cu vorbe duioase, cam astfel:/ «Drag tată, lasă pe veci să mă bucur de-a mea feciorie./ Asta-nainte Dianei i-a-ngăduit al ei tată»" (p. 278); *Vix oculos attollit humo nec, ut ante solebat,/ Iuncta deae lateri nec toto est agmine prima,/ Sed silet et laesi dat signa* ***rubore*** *pudoris;/ Et, nisi quod virgo est, poterat sentire Diana/ Mille notis culpam: nymphae sensisse feruntur* (*Met*., II, 448-452) „Ochii de-abia din pământ îi ridică, nici nu se lipește,/ Ca de-obicei, mai-nainte, ea, prima, de trupul zeiței;/ Ci, în tăcere, roșind, dă pe față rușinea pățită./ Vina i-ar fi cunoscut-o prin mii de semne, Diana,/ De n-ar fi fost ea fecioară; dar nimfele au priceput-o,/ Zice-se" (p. 303-304); *sola est non territa virgo,/ Sed tamen* ***erubuit****, subitusque invita notavit/ Ora* ***rubor*** *rursusque evanuit, ut solet aer/* ***Purpureus*** *fieri, cum primum Aurora movetur,/ Et breve post tempus candescere solis ab ortu* (*Met*., VI, 45-49) „Numai fata ceea nu are/ Frică; ci totuși roși; însă neașteptata roșeață/ Ce fără voie-n obraji se ivise, piere la rându-i./ Astfel și cerul, când zorii mijesc, se împurpurează/ Dar în curând alb se face, când ale soarelui raze/ Zarea cuprind" (p. 392); *oraque tandem/ Ore suo non falsa premit, dataque oscula virgo/ Sensit et* ***erubui****t timidumque ad lumina lumen/ Attollens pariter cum caelo vidit amantem* (*Met*., X, 291-294) „Gura-i o gură aevea apasă; fecioara sărutul/ Simte, roşeşte; sfios către cer ea priveşte şi vede/ Şi pe iubitul ei" (p. 505).

---

[1] De menționat că și Plinius Maior, vorbind despre semnele prevestitoare ale lunii, *lunae praesagia*, notează: *si* ***rubicunda****, ventos* (*Naturalis Historia*, XVIII, 347) „dacă luna e roșietică, prevestește vânturi" (trad. M.S.).

[2] Pentru Ovidius, ***purpureus****que* ***pudor*** (*Amores*, I, 3, 14) „roşul sfielii-n obraji" (p. 12).

[3] Aici, ca și în alte locuri, *pudor* desemnează rușinea manifestată în exterior sub formă de îmbujorare (vezi OLD 1968: 1514).

BDD-A26360 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

Dar roșul acesta întâlnit „la umbra fetelor în floare”, care este „roșul sfielii”, dar și roșul dorinței, al libidoului (vezi Chevalier & Gheerbrant 1995: 172-173)[1], se interferează frecvent cu albul candid, inocent[2], iar binomul alb – roșu, care figurează, simbolic, întâlnirea virginalului feminin cu sexualitatea, «l'éveil à la sexualité» (Pelletier-Michaud 2007: 115-116), constituie un topos literar frecvent exploatat (*ibidem*: 117) – așa cum s-a văzut deja în portretul Laviniei, eroina vergiliană:

> *Nec me tam facies, quamvis sit candida, cepit/ (Lilia non domina sint magis alba mea;/ Ut Maeotica nix* ***minio*** *si certet Hibero,/ Utque* ***rosae*** *puro lacte natant folia* (Propertius, II, 3, 9-12) „Nu într-atât prin frumuseţea-i, oricât de aleasă, mă prinse/ (Crinii în albul lor pur n-ar fi ca doamna-mi mai albi;/ Cum un maeotic omăt s-ar întrece cu miniu hiberic,/ Cum într-un lapte curat roze-n petale plutesc)” (p. 69-71); *Haec ego, quaeque dolor linguae dictavit; at illi/ Conscia* ***purpureus*** *venit in ora* ***pudor****,/ Quale coloratum Tithoni coniuge caelum/* ***Subrubet****, aut sponso visa puella novo;/ Quale* ***rosae*** *fulgent inter sua lilia mixtae,/ Aut ubi cantatis Luna laborat equis,/ Aut quod, ne longis flavescere possit ab annis,/ Maeonis Assyrium femina tinxit ebur./ Hic erat aut alicui color ille simillimus horum,/ Et numquam visu pulchrior illa fuit* (Ovidius, *Amores*, II, 5, 33-42) „Astfel de vorbe-aruncam de mânie cuprins, iară dânsei/ I se suise-n obraji purpura vinei ce-avea./ Cerul aşa se roşise-naintea soţiei lui Tithon/ Şi o fecioară la fel, când pe-al ei mire-a văzut,/ Amestecaţi printre crini tot aşa strălucesc trandafirii,/ Luna tot astfel când vrăji cursul pe cer îi opresc;/ Astfel femeia meonă văpseşte assyricul fildeş,/ Ca să nu-l poată păli vremea în scurgerea ei;/ Astfel văzui şi la ea preschimbându-şi colorile faţa/ Şi ca atuncea nicicând ea mai frumoasă n-a fost” (p. 39); *Candida candorem* ***roseo*** *suffusa* ***rubore****/ Ante fuit; niveo lucet in ore* ***rubor*** (idem, *Amores*, III, 3, 5-6) „Trandafirii rumenelii i-nfloreau pe obraji altădată:/ Îi rumenesc şi acum dalbii obraji ca de nea” (p. 62); *Servetur facies ista fruenda mihi./ Serventur vultus ad nostra incendia nati,// Quique subest niveo lenis in ore* ***rubor*** (idem, *Heroides*, XX, 118-120) „Farmecul să ţi-l păstrezi, vreau să mă bucur de el;/ De trăsăturile feţei, de pielea ta albă ca neaua,/ De-mbujoraţii obraji ce-nflăcărează-al meu piept” (p. 146); *passu volat alite virgo./ Quae quamquam Scythica non setius ire sagitta/ Aonio visa est iuveni, tamen ille decorum/ Miratur magis: et cursus facit ipse decorem./ Aura refert ablata citis talaria plantis,/ Tergaque iactantur crines per eburnea, quaeque/ Poplitibus suberant picto genualia limbo;/ Inque puellari corpus candōre* ***ruborem****/ Traxerat, haud aliter, quam cum super atria velum/ Candida* ***purpureum*** *simulatas inficit umbras* (idem, *Met*., X, 587-596) „Iată, cu paşi-naripaţi îşi ia avântul fecioara./ Deşi părea c-a trecut ca săgeata scitică, totuşi/ Atonianului tânăr mai mult îi plăcu Atalanta,/ Căci alergarea cu mult mai frumoasă o face. Ca vântul/ Zboară pe lângă picioarele-i iuţi legăturile gleznei;/ Şi peste umerii albi ca de fildeş îi flutură părul;/ Iar la

---

[1] Apuleius, bunăoară, erotizează *roseus rubor*, „culoarea trandafirie a pielei”, pe care o enumeră printre farmecele capabile să transforme o ființă într-o persoană atrăgătoare, dezirabilă: *denique pleraeque indolem gratiamque suam probaturae lacinias omnes exuunt, amicula dimovent, nudam pulchritudinem suam praebere se gestiunt magis de cutis* ***roseo rubore*** *quam de vestis aureo colore placiturae* (*Met*., II, 8) „În sfârşit, cele mai multe femei care vor să-şi arate frumuseţea şi graţiile lor fireşti, leapădă de pe ele toate hainele, îndepărtează toate voalurile şi ard de nerăbdare să-şi arate farmecele neacoperite de haine, ştiind că vor plăcea mai mult prin culoarea trandafirie a pielei decât prin îmbrăcămintea lor brodată cu aur” (p. 32). La fel de semnificativ este și faptul că Ovidius face din zeul iubirii ***purpureus*** *Amor: Ad mea formosos vultus adhibete, puellae,/ Carmina,* ***purpureus*** *quae mihi dictat* ***Amor****!* (*Amores*, II, 1, 37-38) „Faţa vă-ntoarceţi spre mine, frumoaselor, şi ascultaţi-mi/ Versul ce mi-l picură îmbujoratul Amor” (p. 34). Cu privire la semnificația culorii roșii, simbol al pasiunii, al tinereții, al erosului, vezi Borchin 2001: 57-58.

[2] Pentru simbolismul complex al albului, destinat să exprime „puritatea sufletului şi a trupului”, „sinceritatea, prospeţimea, tinereţea”, „gingăşia”, „inocenţa, neprihănirea, candoarea”, vezi Băcilă 2011: 40, 42. Cf. Borchin 2001: 54-55.

BDD-A26360 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

genunchi fâlfâiau genunchere de pânză-nflorată./ Albul ei trup de fecioară acuma roşise, cum piatra/ Albelor atrii roşeşte, umbrită de vălul de purpur" (p. 513).

Aceeași alternanță *rubor/ candor* se regăsește însă și în descrierea unor preachipeși adolescenți, ce preiau această trăsătură specifică frumuseții feminine (Pelletier-Michaud 2007: 119; cf. Subi 2013: 198). Poate fi amintită aici, mai întâi, imaginea junelui Narcissus, cel îndrăgostit de propriul său „mândru chip":

Adstupet ipse sibi vultuque inmotus eodem/ Haeret, ut e Pario formatum marmore signum;/ Spectat humi positus geminum, sua lumina, sidus/ Et dignos Baccho, dignos et Apolline crines/ Inpubesque genas et eburnea colla decusque/ Oris et in niveo mixtum candore ***ruborem****,/ Cunctaque miratur, quibus est mirabilis ipse* (Ovidius, *Met*., III, 418-424) „Prins de mirare în fața lui însuşi, stă fără să-şi mişte/ Trupul sau chipul, de pare statuie din piatră de Paros./ Stă şi priveşte, lungit, ochii săi stele gemene, părul/ Vrednic de Bacchus şi vrednic de-al lui Apolo şi faţa/ Smeadă şi gâtul de fildeş şi farmecul gurii şi albul,/ Rumen pe-obraji; îndrăgea tot ce alţii la el îndrăgiră" (p. 331); *Dumque dolet, summa vestem deduxit ab ora/ Nudaque marmoreis percussit pectora palmis./ Pectora traxerunt* ***roseum*** *percussa* ***ruborem****,/ Non aliter quam poma solent, quae candida parte,/ Parte* ***rubent****, aut ut variis solet uva racemis/ Ducere* ***purpureum*** *nondum matura* ***colorem*** (Ovidius, *Met*., III, 480-485) „Cum suferă, haina şi-o rupe din partea/ Cea mai de sus şi se bate cu albele palme pe pieptul/ Gol. Şi-atunci, pielea lovită trandafirie se face, Cum este fructul ce alb e pe-o parte şi roşu pe alta,/ Sau ciorchinul de struguri, încă necopt, care-ncepe/ Nedesluşitei culori să îi dea de purpură umbre" (p. 332).

Iată-l, apoi, pe Hermaphroditus, un alt *puer* plin de ingenuitate, care „nu ştie ce-i dragostea" (*nescit, enim, quid amor*):

Pueri ***rubor*** *ora notavit;/ Nescit, enim, quid amor; sed et* ***erubuisse*** *decebat:/ Hic color aprica pendentibus arbore pomis/ Aut ebori tincto est aut sub candore* ***rubenti****,/ Cum frustra resonant aera auxiliaria, lunae* (Ovidius, *Met.*, IV, 329-333) „pe-obrazul copilului iese roşeaţa,/ Căci el nu ştie ce-i dragostea; dar când roşea,-i sta mai bine./ Se rumeni ca şi fructul ce-atârnă de-un pom în bătaia/ Soarelui, sau ca un fildeş vopsit, sau ca luna, când roşie-i/ Sub auria ei faţă, când bronzul zadarnic răsună/ Ca s-o ajute" (p. 352).

În termeni similari este zugrăvit și Apollo, zeul „vecinic tânăr", a cărui figură, feminizată, apare în versurile scrise de Lygdamus (vezi Subi 2013: 198; *eadem* 2015: 93):

Candor erat qualem praefert Latonia Luna,/ Et color in niveo corpore ***purpureus****,/ Ut iuveni primum virgo deducta marito/ Inficitur teneras ore* ***rubente*** *genas,/ Et cum contexunt* ***amarantis*** *alba puellae/ Lilia et autumno candida mala* ***rubent*** (*Corpus Tibullianum*, III, 4, 29-34) „Palid era, cum arată şi Luna, copila Latonei,/ Şi i se împurpura trupul ca neaua de alb,/ Cum se împurpură gingaşi obrajii fecioarei şi gura/ Cum i se-mpurpură când dusă-i la tânărul soţ,/ Cum e-mpletit în cununi amarantul cu crinul de fete./ Toamna cum se rumenesc merele albe, în pârg" (p. 119-121).

Deschizându-se astfel către o mulțime de sugestii și simboluri, culoarea roșie – redată prin *rubor* și corespondenții săi adjectivali ori verbali – este valorificată artistic într-un lung șir de descrieri poetice, care se disting prin frumusețea, prospețimea și strălucirea imaginilor, de un pictural marcat.

BDD-A26360 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

Referinţe bibliografice:

ANDRÉ, J. 1949: *Étude sur les termes de couleur dans la langue latine*, Paris, Librairie C. Klincksieck.

BARAN, Neculai V. 1983: *Les caractéristiques essentielles du vocabulaire chromatique latin (Aspect général, étapes de développement, sens figurés, valeur stylistique, circulation)*, in *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, II, Berlin, New York, Walter de Gruyter, p. 321-411.

BĂCILĂ, Florina-Maria 2011: *Valenţe semantice ale adjectivului* ***alb*** *în volumul* ***Osana, Osana****, de Traian Dorz*, in *Text şi discurs. Omagiu Mihaelei Mancaş*. Editori: Oana Chelaru-Murăruş, Maria Cvasnîi Cătănescu, Claudia Ene, Camelia Uşurelu, Rodica Zafiu, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 39-45.

BORCHIN, Mirela-Ioana 2001: *Paradigme ale comunicării: limbaje şi limbi*, Timişoara, Editura Excelsior.

CHEVALIER, Jean, GHEERBRANT, Alain 1995: *Dicţionar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, volumul 3, P–Z, Bucureşti, Editura Artemis.

ERNOUT, Alfred, MEILLET Alfred 2001: *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, Histoire des mots, retirage de la 4e édition, augmentée d'additions et de corrections par Jacques André, Paris, Klincksieck.

GAFFIOT, Félix [1934]: *Dictionnaire français latin*, Paris, Hachette.

GUȚU, G. 1983: *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

*** OLD 1968: *Oxford Latin Dictionary*, Oxford University Press.

PELLETIER-MICHAUD, Lydia 2007: *Couleurs, lumière et contrastes chez les lyriques grecs et les élégiaques latins*, mémoire présenté à la Faculté des études supérieures de l'Université Laval dans le cadre du programme de maîtrise en études anciennes pour l'obtention du grade de maître ès arts (M. A.), Département des Littératures, Faculté des Lettres, Université Laval, Quebec.

PRICE, Thomas R. 1883: *The Color-System of Vergil*, in *The American Journal of Philology*, Vol. 4, No. 1, p. 1-20.

SCHULBAUM, Sophie 1930-1931: *La symbolique de la lumière et des couleurs chez Virgile*, *Eos*, XXXIII, p. 117-135.

SUBI, Maria 2004: *Mateine*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest.

Eadem 2013: *Terminologia „candorii" cromatice în latină şi în română*, in *Quaestiones Romanicae.* II, Szeged, JatePress, 2013, p. 196-204.

Eadem 2015: *Albus color în latină și în română*, in AUT, Seria Ştiinţe Filologice, nr. 53, p. 91-102.

TEODORESCU, Ecat. 1957: *Matei I. Caragiale, un artist al contrastelor*, in AUI, secțiunea III (Științe sociale), tomul III, fasc. 1-2, p. 143-151.

Surse:

APULEIUS, Lucius 1968: *Măgarul de aur*, traducere şi note de I. Teodorescu, prefaţă de N.I. Niculiţă, Editura pentru Literatură.

LUCRETIUS, Titus Carus 1981: *Poemul naturii*, traducere, prefaţă şi note de D. Murăraşu, Bucureşti, Editura Minerva.

OVIDIUS, Publius Naso [2001]: *Opere*, [Chişinău], [Editura Gunivas].

PROPERTIUS, Sextus 1992: *Opera omnia*, ediţie îngrijită, text stabilit, cuvânt înainte, traducere în metru original şi note de Vasile Sav, Bucureşti, Editura Univers.

SENECA, Lucius Annaeus 1979: *Tragedii*, Vol. I, studiu introductiv, traducere, note şi comentarii de Traian Diaconescu, Bucureşti, Editura Univers.

IDEM 1984: *Tragedii*, Vol. II, traducere, note şi comentarii de Traian Diaconescu, Bucureşti, Editura Univers.

TIBULLUS, Albius şi autorii *Corpusului tibulian* 1988, ediţie îngrijită, text stabilit, cuvânt înainte, traducere în metru original şi note de Vasile Sav, Bucureşti, Editura Univers.

BDD-A26360 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)

VERGILIUS, Publius Maro 1994: *Eneida*, prefaţă şi traducere din limba latină: G.I. Tohăneanu, note şi comentarii, glosar: Ioan Leric, Timişoara, Editura Antib.
IDEM 1997: *Bucolice. Georgice*, prefaţă şi traducere din limba latină: G.I. Tohăneanu, note şi comentarii, glosar: Ioan Leric, Timişoara, Editura Amarcord.
IDEM 1919: *Oeuvres. L'Énéide*, texte latin, publiées avec une introduction biographique et littéraire, des notes critiques et explicatives, des gravures, des cartes et un index par Paul Lejay, Paris, Librairie Hachette (*Aen*.)
IDEM [1918]: *Oeuvres*, texte latin, publiées avec une introduction biographique et littéraire, des notes critiques et explicatives, des gravures, des cartes et un index par F. Plessis et P. Lejay, Paris, Librairie Hachette (*B*., *G*.).

BDD-A26360 © 2016 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:12 UTC)